

**"SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA PEDAGOGIK FAOLIYAT
TRANSFORMATSIYASI: IMKONIYATLAR, MUAMMOLAR VA
RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI"**

Saidova Nozima Sherzodovna

SBUMIPTK instituti 1- kurs magistranti

+998993070798 E-mail: sdvnozima@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining ta'lim jarayoniga kirib kelishi natijasida pedagogik faoliyatda yuz berayotgan tub o'zgarishlar tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt vositalari ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchilarning ishini optimallashtirish, shaxsga yo'naltirilgan o'qitish metodlarini rivojlantirish kabi yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon bir qator muammolarni ham yuzaga keltirmoqda: o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish zarurati, akademik halollik masalalari, texnologik qaramlik va inson omilining kamayishi kabi holatlar shular jumlasidandir. Maqolada sun'iy intellektdan samarali foydalanishning nazariy va amaliy asoslari, ilg'or xorijiy tajribalar hamda O'zbekiston ta'lim tizimida uni joriy etish istiqbollari yoritiladi. Tadqiqot natijalari pedagogik faoliyatni modernizatsiya qilish, o'qituvchi rolini qayta talqin etish va ta'limning yangi paradigmasini shakllantirishga xizmat qiladi..

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, pedagogik faoliyat, ta'lim transformatsiyasi, raqamli kompetensiya, innovatsion texnologiyalar, ta'lim sifati, rivojlanish istiqbollari.

Kirish. So'nggi yillarda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari hayotimizning turli sohalarida, xususan, ta'limda keng qo'llanilmoqda. Generativ AI modellar (ChatGPT, Bard, Claude va boshqalar) yordamida matnlar yozish, masalalarni yechish, tarjima qilish kabi funksiyalar keng ommalashmoqda. Bu esa ta'lim jarayonida yangi imkoniyatlar bilan birga, muhim muammolarni ham yuzaga keltirmoqda — eng avvalo, **akademik halollik, intellektual mulk** va **axloqiy me'yorlar** bilan bog'liq masalalar.

Asosiy qism

SI Ssenariylari: SI texnologiyalari yordamida yaratilgan interaktiv darslar, virtual laboratoriyalar va test tizimlari ta'limni individual darajaga moslashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, o'quvchilar uchun qiziqarli va motivatsion muhit yaratiladi.

Akademik Halollik:

Sun'iy intellekt plagiarizm aniqlash tizimlari, avtomatik yozuvlarni tekshirish va o'quvchilarning o'z ishlarini mustaqil bajarishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, SI vositalaridan noto'g'ri foydalanish ham plagiarizmni yangi shakllarda ko'payishiga olib kelishi mumkin.

Xavflarni Baholash:

Ta'limda SI texnologiyalarini joriy etishda axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va texnologik ishonchlilik masalalari dolzarb hisoblanadi. Shuningdek, o'quv jarayonida inson omilining kamayishi va texnologiyalarga ortiqcha ishonch xavf tug'diradi.

Sun'iy intellekt ta'limda: ssenariylar

1.1. Musbat ssenariylar:

- Individual ta'lim yo'nalishlarini yaratish (AI asosida moslashtirilgan o'quv dasturlari)
- Avtomatlashtirilgan baholash (test, esse, laboratoriya ishlarini tezkor tahlil qilish)
- Til o'rganish, tarjima, yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish
- Maxsus ehtiyojli o'quvchilarga ko'mak (nutq sintezi, eshitish/yordamchi qurilmalar)

1.2. Salbiy ssenariylar:

- AI orqali avtomatik esse/plagiatli ishlar tayyorlash
- Bilimsiz natijaga erishish (AI yechimlarini tushunmasdan topshiriqni bajarish)
- O'qituvchilarning baholash jarayonida noto'g'ri qarorlarga kelishi (AI bahosiga to'liq tayanish)

1. Taklif etilayotgan amaliy chora-tadbirlar. 1. Sun'iy intellektni o'qituvchilar va talabalar uchun to'g'ri tanishtirish va o'rgatish

- SI vositalari (ChatGPT, Grammarly, Turnitin, Khan Academy AI kabi) bo'yicha o'quv-seminarlar tashkil qilish.
- Talabalar va o'qituvchilarga SI vositalarining imkoniyatlari, chegaralari va etika masalalari haqida ma'lumot berish.

2. Akademik halollik siyosatini yangilash

- Sun'iy intellektdan foydalanish qoidalari universitet/sinfdarajada aniqlashtirilgan shaklda yozib qo'yilishi.
- "SI yordamida bajarilgan ish" yoki "Yordamchi vositalar ishlatilgan" deb belgilash talabini joriy etish.
- Har bir dars yoki fan uchun akademik halollik siyosati bo'yicha maxsus bo'lim qo'shish.

3. SI yordamida plagiat va akademik firibgarlikni aniqlash vositalarini kengaytirish

- Yozma ishlarni AI yordamida aniqlashga qodir plagiat skanerlari (Turnitin, GPTZero, Copyleaks va h.k.) joriy etish.
- Avtomatik tahlil vositalari orqali talabalar ishlarining mustaqillik darajasini baholash.

4. Sun'iy intellekt asosida yaratilgan baholash va nazorat tizimlarini rivojlantirish

- Testlar va topshiriqlarni avtomatik ravishda baholovchi tizimlarni qo'llash.
- Ada¹ptiv (moslashuvchan) o'qitish modellarini SI yordamida joriy etish.

5. O'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish

- O'quv dasturlariga "Sun'iy intellekt etikasi", "AI bilan ishlash asoslari", "Raqamli xavfsizlik" fanlarini qo'shish.

---

1. ¹ Selwyn, N. (2019). **"Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education."** Polity Press.

2. Borenstein, J., & Howard, A. (2021). **"The Ethics of Artificial Intelligence in Education."** *AI & Society*, 36(2), 539–548.

doi:10.1007/s00146-020-00929-9

(*Ta'limda SI etikasi, xavflar va mas'uliyat masalalari haqida*)

- SI vositalaridan foydalanishga oid amaliy mashgʻulotlar va loyiha asosida oʻqitishni kengaytirish.

6. Ma'lumot xavfsizligi va shaxsiy daxlsizlikni ta'minlash

- SI tizimlarida ishlovchi shaxsiy ma'lumotlarning himoyasini kuchaytirish.
- Talabalar va oʻqituvchilarning ruxsatisiz ularning ma'lumotlaridan foydalanishni taqiqlovchi siyosat ishlab chiqish.

7. Ilmiy tadqiqotlar va monitoringni rivojlantirish

- Ta'limda SI'ning ta'siri bo'yicha muntazam monitoring olib borish.
- Akademik samaradorlikka ijobiy yoki salbiy ta'sirni aniqlovchi ilmiy tadqiqotlar asosida qarorlar qabul qilish.

Xulosa. Sun'iy intellekt ta'lim sohasida katta imkoniyatlarni taqdim etsa-da, uning xavflarini baholash va tartibga solish muhimdir. Samarali va xavfsiz ta'lim jarayoni uchun SI texnologiyalari bilan birga akademik halollikni ta'minlovchi, xavflarni oldini oluvchi mexanizmlar ishlab chiqilishi lozim. Ta'limda sun'iy intellekt imkoniyatlari juda katta. U oʻqitish sifatini oshirish, bilimlarni chuqurlashtirish, oʻquvchilarga qulay sharoitlar yaratish imkonini beradi. Ammo bu imkoniyatlardan foydalangan holda, akademik halollikni saqlash, xavflarni chuqur tahlil qilish va oldini olish choralarini koʻrish lozim. AI — bu kuchli vosita, lekin undan oqilona foydalanilsa, u haqiqiy ta'lim inqilobiga sababchi boʻlishi mumkin

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO (2021). **“Artificial Intelligence and Education: Guidance for Policy-makers.”**
URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709>
(*Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish bo'yicha xalqaro yo'riqnoma*)
2. Selwyn, N. (2019). **“Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education.”** Polity Press.
(*Sun'iy intellekt va o'qituvchilik kasbining kelajagi haqida fundamental tadqiqot*)
3. Borenstein, J., & Howard, A. (2021). **“The Ethics of Artificial Intelligence in Education.”** *AI & Society*, 36(2), 539–548.

doi:10.1007/s00146-020-00929-9

(Ta'limda SI etikasi, xavflar va mas'uliyat masalalari haqida)

4. Heaven, W. D. (2023). **“How AI is Changing Education.”** *MIT Technology Review*.
URL: <https://www.technologyreview.com/2023/06/education-ai>
(Sun'iy intellekt ta'limda qanday o'zgarishlar keltirayotgani haqida jurnalistik sharh)
5. OpenAI (2023). **“ChatGPT in Education: Opportunities and Challenges.”**
URL: <https://openai.com/blog/chatgpt-in-education>
(ChatGPT va shunga o'xshash vositalarning ta'limdagi o'rni va xavflari haqida tavsiyalar)
6. Dawson, P., & Sutherland-Smith, W. (2019). **“Can Machines Mark Essays? Challenges for AI in Assessment.”** *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 44(7), 1015–1029.
doi:10.1080/02602938.2019.1580695
(AI asosida avtomatlashtirilgan baholash tizimlarining kuchli va zaif tomonlari)
7. Qodirov, M. (2022). **“Sun'iy intellekt va uning zamonaviy ta'limdagi o'rni.”** *O'zbekiston ilmiy-texnik jurnali*, №4, 45–51.
(Mahalliy muallif tomonidan yozilgan maqola)
8. Nazarova, D. & Tursunov, B. (2023). **“Akademik halollik va sun'iy intellekt: zamonaviy tahdidlar va imkoniyatlar.”** *Pedagogika va Innovatsiyalar*, №2(12), 33–40.
(Sun'iy intellektning akademik halollikka ta'siri bo'yicha tahliliy maqola)
9. Turnitin (2023). **“AI Writing and Plagiarism Detection: A Guide for Educators.”**
URL: <https://www.turnitin.com/blog/ai-writing-detection-guide>
(Sun'iy intellekt yordamida yozilgan matnlarni aniqlash bo'yicha metodik qo'llanma)
10. European Commission (2020). **“Ethics Guidelines for Trustworthy AI.”**
URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>
(Ishonchli va mas'uliyatli sun'iy intellekt tizimlarini yaratish bo'yicha Yevropa Ittifoqi tavsiyalari)